

ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗШИРЕННЯ

Анотація. Розглянуто питання можливості фінансування малого бізнесу в Україні, проблеми та заходи для їх вирішення, а також джерела залучення коштів для розвитку цього сектору економіки, який вплине на економіку країни в цілому.

Аннотация. Рассмотрен вопрос возможности финансирования малого бизнеса в Украине, проблемы и мероприятия по их решению, а также источники привлечения средств для развития этого сектора экономики, который повлияет на экономику страны в целом.

Annotation. The issue of possibility of financing small business in Ukraine, the problems and measures for their decision, the sources of attracting money for developing this sector of the economy, which will influence the economy of the country as a whole, are discussed.

Ключові слова: малий бізнес, джерела фінансування, кредитування, прями інвестиції, кредитні лінії.

Однією з головних проблем, що перешкоджають розвитку малого підприємництва в Україні, є недостатність ресурсів. Через обмеженість власних джерел фінансування малим підприємствам доводиться шукати ресурси із зовнішніх джерел. Серед зовнішніх джерел фінансування малих підприємств України можна виділити кошти банків і фінансових компаній, міжнародних фінансових фондів і банків у рамках підтримки розвитку малого бізнесу, кошти державного і місцевих бюджетів, а також кошти українських фондів підтримки підприємництва. Види фінансування, які доступні малому бізнесу, – це кредити (банківські, міжнародних банків і фондів, пільгові кредити за рахунок коштів бюджету), цільове бюджетне фінансування, пряме і цільове субсидування, лізинг, надання гарантій, страхування, франчайзинг.

Різні аспекти проблеми інвестування малого бізнесу досліджувалися в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців: І. Бланка, П. Гайдуцького, Б. Губського, К. Дружерученко, В. Корнєєва, Д. Лук'яненка, В. Мартиненко, В. Черняка, А. Губенко та ін. Зважаючи на постійні зміни в економіці, зміни інформаційного простору, а також зростання значення малого бізнесу в економіці України, проблеми інвестування потребують постійного дослідження.

Метою дослідження є виявлення проблем фінансування підприємств малого бізнесу (далі – МБ) та аналіз джерел фінансування, що є в наявності.

Об'єкт дослідження – питання можливості фінансування малого бізнесу в Україні.

Предмет дослідження – проблеми фінансування малого бізнесу та заходи для їх вирішення, а також джерела залучення коштів.

Завдання дослідження:

виявлення проблем фінансування малого бізнесу;

пошук джерел залучення інвестицій у малий бізнес;

розробка першочергових заходів для вирішення проблем фінансування малого бізнесу.

МБ має бути рушійною силою для зростання економіки, пріоритетом розвитку України як країни з перехідною економікою, основою середнього класу. На МБ покладаються завдання модифікації соціальних та економічних перетворень у розвитку держави. Цей різновид бізнесу швидше реагує на кон'юнктуру ринку, що дозволяє переорієнтуватися відповідно до попиту і пропозицій, більш адекватно реагуючи на наслідки світової економічної кризи. Типово, що в країнах ЄС МСБ створює 40 – 67 % ВВП, тоді як в Україні – 5 – 7 %. Саме маленька частка сегменту МСБ у ВВП свідчить про те, що держава не забезпечує достатнього рівня підтримки підприємцям, а отже, не сприяє формуванню й зміцненню середнього класу. В європейських країнах цей показник значно вищий: наприклад, у Данії суб'єкти малого бізнесу щороку створюють 80 % національного продукту, в Італії – 60 %, а середній внесок таких підприємств у ВВП по всій Західній Європі – 63 – 67 % [1].

Кредити комерційних банків як джерело фінансування для багатьох підприємств малого бізнесу не доступні з причини високих відсоткових ставок, а також низької привабливості малих підприємств як позичальників. Крім того, фінансова криза викликала значне підвищення кредитних ризиків і послаблення фінансової стійкості банків, що, у свою чергу, призвело до різкого падіння обсягів кредитування малих підприємств у кінці 2008 р. і у 2009 р. У 2010 р. українські банки поновлюють кредитування, але низький рівень конкуренції на ринку банківського кредитування малих підприємств сприяє стабільно високому рівню відсоткових ставок за переважно короткострокового кредитування. У 2012 р. в Україні набрав чинності Закон "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" [2].

Альтернативним джерелом зовнішнього фінансування є міжнародні фінансові організації, кредити яких для малого бізнесу набагато привабливіші, ніж банківські. Найбільшим кредитором малого бізнесу в Україні залишається Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Програма ЄБРР із кредитування малих та середніх підприємств включає цілий асортимент фінансових продуктів. Тільки через прями кредитні лінії комерційним банкам за 2004 – 2009 рр. було видано майже 7 тис. кредитів малому та середньому бізнесу.

Проте, у 2009 р. попит на нові кредитні лінії з боку банків різко знизився, оскільки потреба малого бізнесу у фінансових ресурсах була викликана дефіцитом обігових коштів, який ЄБРР не фінансує; окрім того, багато проектів є недостатньо капіталомісткими, щоб ЄБРР був зацікавлений їх фінансувати.

Фонди прямих інвестицій також розглядають можливість вкладення в розмірі від \$1 – 2 млн, у тому числі в стартапи. При цьому компанія, яка отримує інвестиції, повинна показати або геніальну бізнес-ідею і потенціал для її реалізації, або модель вже діючого успішного бізнесу, а також готовність втратити повний контроль над підприємством. В умовах кризи в українській економіці фонди прямих інвестицій можуть стати покупцями численних проблемних активів в Україні. Але при цьому малі підприємства не становлять особливого інтересу для прямих інвестицій, якщо тільки на них не значиться якийсь серйозний сегмент ринку з великими перспективами [3].

З іншого боку, за даними дослідження "Банківські послуги для малого і середнього бізнесу в Центральній і Східній Європі" компанії ZRSA, саме малі підприємства, які першими наведуть лад в активах і фінансовій звітності, швидше отримають можливість кредитуватися, ніж великі клієнти, оскільки це дозволить банкам диверсифікувати кредитний портфель за кількістю проектів і галузями. Інші джерела фінансування для компаній малого бізнесу в 2012 році можна вважати недоступними. Таким чином, ситуація, що склалася в країні, в малому бізнесі вимагає активізації державної підтримки на загальнодержавному й регіональному рівнях, у тому числі й для вирішення проблем фінансування.

Першочерговими заходами повинні стати: регулювання ставок рефінансування та мінімізації вартості банківських кредитів з боку центрального банку з метою здешевлення кредитів малим підприємствам;

розвиток альтернатив кредитування, зокрема лізингу, за якого малі підприємства не повинні надавати заставу, податкового кредиту малим підприємствам, а також розвиток альтернативних способів забезпечення кредиту;

створення умов, що сприяють залученню іноземного капіталу у сферу малого бізнесу, що передбачає створення і підтримку регіональних бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, технопарків і т. д., формування мережі фінансово-кредитних установ, інвестиційних та інноваційних фондів;

підвищення інформованості суб'єктів малого бізнесу з приводу умов економічної діяльності малих підприємств, підвищення їх кредитної культури [4].

Отже, на сьогоднішній день необхідним є покращення інвестиційного клімату малого та середнього бізнесу, створення прозорої, стабільної та справедливої системи національного законодавства для залучення постійного потоку іноземних інвестицій в Україну. Часті зміни законодавчих актів породжують непослідовність їх застосування, ускладнюють ділове планування, створюють проблеми для адміністрації країни і посилюють почуття невпевненості інвесторів. Треба подолати адміністративні бар'єри, які перешкоджають економічному зростанню. Досі законодавство з питань корпоративного управління є недосконалим і особливо слабким є захист прав акціонерів, що стримує іноземні компанії від інвестування в Україну. Ліберальний торговельний режим і більш м'який контроль за рухом капіталів приваблять інвесторів, які прагнуть до ефективного використання своїх коштів і готові організувати виробництво своєї продукції в Україні для продажу її як усередині, так і за межами країни. Для малих і середніх інвесторів необхідно спростити доступ до банківських кредитів та інших джерел фінансування [5].

Окрім вищеперерахованих заходів, для покращення інвестиційного клімату та мінімізації ризиків інвесторів слід розробити обґрунтовану податкову ставку, яка матиме вирішальне значення у процесі визначення податкового обов'язку; запровадити хоча б на період кризи податкові стимули: податкові канікули, податкові пільги на інвестиції та податкові вільні зони. Необхідне покращення податкового законодавства для МСБ України. Для реалізації зазначених пропозицій потрібно розробити систему антикризових дій – системних заходів для виходу з фінансово-економічної кризи.

Таким чином, можна стверджувати, що подальший розвиток ситуації без активного та позитивного втручання держави може призвести до згорання даного сектору економіки з відповідним загостренням економічних проблем та посиленням соціальної напруги. Вирішення наявних проблем розвитку малого підприємництва в Україні, створення відповідного середовища потребують докорінної перебудови державної політики в галузі сприяння малому підприємству. Завдання полягає в тому, щоб суттєво розширити його роль і місце в економічному процесі.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. ЕБРР: финансирование проектов [Электронный ресурс] // Европейский банк реконструкции и развития. – Режим доступа : <http://www.ebrd.com/russian/pages/workingwithus/projects/products/loans.shtml#smaller>. 2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. 3. Прямые инвестиции в Украину: что получит малый бизнес? [Электронный ресурс] // Интеркредит. – 2010. – Режим доступа : <http://intercredit.com.ua/42/article4255>. 4. Ukrainian business resource [Electronic resource]. – Access mode : <http://ubr.ua>. 5. Barriers to investment in Ukraine. European Business Association [Electronic resource]. – Access mode : http://www.eba.com.ua/files/Investment_paper/Inv_Paper_2007.pdf.